

SOLIQ MA'MURIYATCHILIGIDA ILG'OR RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH YO'LLARI

Xolmo'minov Abdurahmon Abdurasul o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti 2-bosqich magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23193112>

Annotatsiya. Mazkur tezisda raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirishda ilg'or raqamli texnologiyalarning o'рни va ularni amaliyotga joriy etish yo'nalishlari tadqiq etilgan.

Xususan, sun'iy intellekt, katta hajmdagi ma'lumotlar (Big Data), mashinali o'qitish, blokcheyn texnologiyalari va idoralararo axborot almashinuvi tizimlaridan foydalanish imkoniyatlari yoritilgan.

Shuningdek, soliq nazoratini avtomatlashtirish, soliq xavflarini oldindan aniqlash, inson omilini kamaytirish hamda soliq to'lovchilarga ko'rsatiladigan elektron xizmatlar sifatini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: soliq ma'muriyatchiligi, raqamli iqtisodiyot, raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt, Big Data, blokcheyn, mashinali o'qitish, soliq nazorati, soliq xavflari, elektron xizmatlar, axborot tizimlari.

Bugungi kunda raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi davlat boshqaruvi tizimida, xususan, soliq ma'muriyatchiligini tashkil etishda tub o'zgarishlarni talab etmoqda. Iqtisodiy munosabatlarning raqamli shaklga o'tishi, elektron tijoratning kengayishi, platformaviy biznes modellarining rivojlanishi va moliyaviy operatsiyalar hajmining ortishi soliq organlari oldiga yangi vazifalarni qo'yimoqda.

Bunday sharoitda an'anaviy soliq nazorati mexanizmlari bilan cheklanib qolish soliq bazasini to'liq aniqlash, yashirin iqtisodiy faoliyatni qisqartirish va budjet daromadlarini barqaror shakllantirish imkoniyatlarini cheklashi mumkin.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda soliq ma'muriyatchiligini raqamlashtirish borasida muhim islohotlar amalga oshirildi. Xususan, elektron hisobvara-fakturalar, onlayn nazorat-kassa texnikasi, elektron soliq hisobotlari, raqamli markirovkalash, "Risk analiz" va "Soliq monitoring" tizimlarining joriy etilishi soliq jarayonlarining shaffofligi va tezkorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, mavjud raqamli infratuzilmadan foydalanish samaradorligini yanada oshirish, ilg'or texnologiyalarni keng tatbiq etish va axborot tizimlari integratsiyasini chuqurlashtirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, statistik guruhlash va mantiqiy umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Shuningdek, O'zbekiston soliq tizimida joriy etilgan raqamli platformalar faoliyati, soliq nazoratining zamonaviy mexanizmlari hamda raqamli transformatsiyaning istiqbolli yo'nalishlari magistrlik dissertatsiyasida keltirilgan nazariy va amaliy ma'lumotlar asosida tahlil qilindi.

Soliq ma'muriyatchiligida ilg'or raqamli texnologiyalarni joriy etishning muhim yo'nalishlaridan biri sun'iy intellekt va katta hajmdagi ma'lumotlar tahlilidan foydalanish hisoblanadi.

Hozirgi vaqtda soliq organlarida shakllanayotgan katta hajmdagi ma'lumotlarni an'anaviy usullar bilan qayta ishlash ko'p vaqt va resurs talab etadi.

Sun'iy intellekt va mashinali o'qitish algoritmlaridan foydalanish orqali soliq to'lovchilarning moliyaviy operatsiyalarini tahlil qilish, shubhali tranzaksiyalarni aniqlash, soliq xavflarini baholash va kelgusidagi soliq tushumlarini prognozlash imkoniyatlarini kengaytirish mumkin.

Bunda soliq to'lovchilarni xavf darajasiga qarab tasniflash tizimini yanada takomillashtirish muhim ahamiyatga ega.

Xususan, soliq intizomi yuqori bo'lgan subyektlarga nisbatan soddalashtirilgan ma'muriy tartiblarni qo'llash, o'rta xavfli subyektlar faoliyatini profilaktik monitoring qilish, yuqori xavfli subyektlarga esa chuqurlashtirilgan nazorat choralarini belgilash maqsadga muvofiqdir.

Bunday yondashuv soliq nazoratining manzilliligini oshirish bilan birga, halol tadbirkorlarning ortiqcha ma'muriy yukini kamaytirishga xizmat qiladi.

Tahlillar asosida soliq ma'muriyatchiligida ilg'or raqamli texnologiyalarni joriy etishning quyidagi ustuvor yo'nalishlarini taklif etish mumkin:

- soliq xavflarini prognozlash va avtomatik tahlil qilish uchun sun'iy intellekt hamda Big Data asosidagi yagona analitik platformani rivojlantirish;
- davlat organlari axborot tizimlari o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish va ma'lumotlar almashinuvining yagona standartlarini ishlab chiqish;
- soliq nazoratini masofaviy tahlilga asoslangan holda tashkil etish orqali inson omili va korrupsiya xavfini kamaytirish;
- elektron hisobvaraq-fakturalar va tovarlar harakatini kuzatish tizimlarida blokcheyn texnologiyalarini bosqichma-bosqich sinovdan o'tkazish;
- soliq to'lovchilar uchun avtomatlashtirilgan maslahat, hisobot tayyorlash va elektron murojaat xizmatlarini kengaytirish;
- soliq organlari xodimlarining raqamli savodxonligini oshirish va innovatsion texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etish ko'nikmalarini rivojlantirish;
- raqamli tizimlarda axborot xavfsizligi va ma'lumotlarning maxfiyligini ta'minlashning institutsional hamda texnik mexanizmlarini takomillashtirish.